

KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE FERDINANDA II. ARAGONSKÉHO

Dominika Adamcová

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Úvod

Katolická veličenstva, Ferdinand II. Aragonský a Isabela I. Kastilská patří mezi významné osobnosti pozdního středověku, kterým se badatelé a badatelky věnují již dlouhou dobu. Důraz bývá kladen hlavně na politické dějiny a na to, jak spolu Isabela a Ferdinand po dokončení tzv. reconquisty¹ položili základ pro vznik budoucího Španělska.

Isabela a Ferdinand uzavřeli manželství v roce 1469. Tím ale zdaleka nebyl vyřešen jejich vztah v panování nad zeměmi, které dnes známe jako Španělsko.² Ferdinand byl totiž zpočátku v Kastilii jmenován jen královským chotěm, nikoli právoplatným králem, což u

¹ Termín „reconquista“ vzbuzuje mezi badateli diskuze, protože neexistuje jednotná definice a diskuze o tomto termínu stále trvají. PORTASS, Robert: *Beyond the Reconquista: An Introductory Essay*. In: BARTON, Simon – PORTASS, Robert (eds.): *Beyond the Reconquista. New Directions in the History of Medieval Iberia (711–1085)*. Boston 2020, s. 1–20, s. 2.

² V době katolických veličenstev tvořila „Španělsko“ středověká království: Kastilie, Aragonie, Navarra a Granada.

Olomouc 2024

dominika.adamcova01@upol.cz

něj vzbuzovalo nemalou frustraci.³ Isabela se dne 13. prosince 1474 nechala korunovat královnou po smrti svého bratra Jindřicha IV., a Ferdinandovi připadla právě tato role.

Je relevantní zmínit, že někteří historikové spatřují v postavě Isabely, a hlavně její silné osobnosti důvod, ke změně debaty o genderu v Kastilii té doby. Změna se projevovala v literatuře, politice i v každodenním životě, přičemž vliv Isabely jako vládkyně sehrál zásadní roli v přetvoření mocenských struktur a vnímání ženské autority.⁴ Není proto překvapující, že autor uvádí jako přelom právě rok 1474, kdy se královna nechala samostatně korunovat. Do jisté míry je možné se přiklonit k tomuto tvrzení, jednalo se totiž o zcela samostatný krok královny, který právě Ferdinand velmi těžce snášel.⁵

Změna pohledu na genderové role v tehdejší Kastilii⁶ by se jistě dala dále studovat, avšak není předmětem následujícího příspěvku. Další důležitou věcí je to, že právě za vlády Isabely a Ferdinanda se mění pohled nejen na role genderové, jakož i soukromé a veřejné, které jednotlivec musel hrát na veřejnosti.⁷ Co se tedy po korunovaci dělo?

³ EARENIGHT, Theresa: *Two bodies one spirit*. In: WEISSBERGER, Barbara (ed.): *Queen Isabel I. of Castile: Power, Patronage*. Woodbridge 2008, s. 3–18, s. 3.

⁴ SMITH, Wendell P.: *In Search of the Author: Self-fashioning and the Gender Debate in Fifteenth-Century Castile*. In: DELBRUGGE, Laura (ed.): *Self – Fashioning and Assumptions of Identity in Medieval and Early Modern Iberia*. Boston 2015, s. 183.

⁵ EARENIGHT, T.: *Two bodies one spirit*, s. 8.

⁶ Nejednalo se samozřejmě o celospolečenskou debatu. V problému se vyjadřovali intelektuálové jako na příklad Diego de Valera nebo Fernando del Pulgar. Jako přelomové je chápáno dílo *La Celestina*. SMITH, W. P.: *In Search of the Author*, s. 183.

⁷ Wendell P. Smith uvádí jako příklad Fernanda del Pulgara a jeho vyjadřování v soukromé korespondenci a srovnává ji s veřejným dílem, kde byl Pulgar daleko opatrnější. SMITH, W. P.: *In Search of the Author*, s. 186.

Nastala doba, ve které Ferdinand značně naléhal na svou ženu, aby ho učinila právoplatným králem.⁸ Využíval k tomu různé komunikační strategie. Z dnešního pohledu se může zdát, že přímo naléhal na Isabelu, aby mu titul udělila a nezdráhal se použít nejrůznější prostředky: „Nejdříve se budu moci vrátit na Vánoce, leda že by mě Vaše výsost učinila právoplatným králem, jinak si nemyslím, že budu mít dostatečnou výmluvu pro krále, mého pána.“⁹ Jedná se o citaci jednoho dopisu Ferdinanda Isabele.

Je možné tvrdit, že královský choť se snaží o jakousi „sebeprezentaci“,¹⁰ aby překonal sociální hranice své doby.¹¹ I když mu připadala role královského chotě, snaží se vystupovat jako právoplatný král. Podobný tón jako jeho dopisy má i kronika Ferdinandova rádce Alfonsa de Palencia, ve které velmi obhajuje právo svého krále na kastilský trůn.¹²

Koho myslí Ferdinand králem, svým pánem? Nikoho jiného než svého otce, Jana II. Aragonského. Již od roku 1474 přitom Ferdinand v Aragonu figuroval jako spoluvládce, králem se však stal až v roce 1479, po smrti Jana II. Do jaké míry Ferdinand využívá otce

⁸ ADAMCOVÁ, Dominika: „Nyní totiž nadešel čas, kdy spolu jsme nejsilnější“ *Vztah Isabely Kastilské a Ferdinanda II. Aragonského prostřednictvím korespondence a kronik*. Olomouc 2023 (bakalářská práce), s. 25.

⁹ „Lo qual a lo más presto no puede ser antes de Navidad, y si en este tienpo podiese azer vuestra señoría que de allá me lamase el Rey para jurar, en la ora no aría sino yr, pero en otra manera no creo que tendría excusa para el Rey mi señor.“ RODRÍGUEZ VALENCIA, Vicente: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*. Valladolid 1970, s. 74. Všechny překlady jsou mé vlastní.

¹⁰ V agličtině se používá výraz self – fashioning a lze ho považovat za klíčové k vytváření individuální lidké identity. DELBRUGGE, Laura.: *Origins of the Volume and Theoretical Framework*. In: DELBRUGGE, Laura (ed.): *Self – Fashioning and Assumptions of Identity in Medieval and Early Modern Iberia*. Boston 2015, s. 3.

¹¹ Tamtéž, s. 4.

¹² Kronikář totiž vysvětluje, že oba manželé měli společného pradědečka. A proto právě Ferdinandovi jako mužskému dědici náleží na prvním místě koruna. ADAMCOVÁ, D.: „Nyní totiž nadešel čas, kdy spolu jsme nejsilnější“, s. 27.

jako výmluvu pro Isabelu a do jaké míry ho otec opravdu potřeboval? Na tuto otázku jsem narazila při psaní své bakalářské práce,¹³ a tak vznikl nápad tuto myšlenku dále rozpracovat. Předkládaný příspěvek představuje část výzkumu zahrnutého do mé diplomové práce.

¹³ Tamtéž.

1. Historiografie a prameny

Jako prameny byla zvolena korespondence s Isabelou, publikovaná v edici.¹⁴ Autor se zaměřuje na vnímání Isabely Kastilské španělskými i zahraničními současníky. K tomu používá různé prameny, mimo jiné taky korespondenci mezi Ferdinandem a Isabelou. Pro srovnání této komunikace byla použita korespondence Ferdinanda s otcem, kterou lze najít na stránkách *Biblioteca Digital Hispánica*,¹⁵ ale její část se také objevuje v edici z roku 1974.¹⁶ Byly vybrány ty dopisy s otcem, které Ferdinand napsal mezi lety 1469, kdy uzavřel manželství s Isabelou, a 1479, kdy Jan II. zemřel.

Ačkoli je korespondence katolických veličenstev všeobecně známá, dosud byla používána hlavně v rámci politických dějin, kdy se badatelé pokoušeli na jejím základě rekonstruovat události vlády katolických veličenstev.¹⁷ Miguel Ángel Ladero Quesada ve své publikaci *Španělsko katolických králů*¹⁸ čtenáře informuje, že dopisy mezi Ferdinandem a Isabelou lze chápat jako důkaz vzájemné lásky, nicméně dál už s nimi nepracuje.¹⁹ Korespondence má jako pramen velký potenciál, protože její studium nám nejen dává

¹⁴ RODRÍGUEZ VALENCIA, V.: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*.

¹⁵ *Biblioteca digital hispánica*. In:

<https://bdh.bne.es/bnearch/Search.do?sort=&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%C3%B3lico&pageNumber=1&pageSize=30&language=&tipomaterial=Manuscrito&fechaDesde=1469&fechaHasta=1479> [cit. 29. 11. 2024].

¹⁶ MELIÁ Y PAZ, Antonio: *El Cronista Alonso de Palencia su vida y sus obras; sus décadas y las crónicas ilustraciones de las contemporáneas; décadas y notas varias*. Madrid 1914.

¹⁷ VIVES VICENS, Jaime: *Historia Crítica De La Vida y Reinado De Fernando II de Aragón*. Zaragoza 2006.

¹⁸ LADERO QUESADA, Miguel Ángel: *Španělsko katolických králů*. Brno 2003.

¹⁹ LADERO QUESADA, M. Á.: *Španělsko katolických králů*, s. 85.

možnost poznat jazyk, ale také především socio – kulturní kontext dané doby.²⁰ Co víc, jednoduché manipulace, jako na příklad změny ve formulaci, pořadí titulatury nebo vynechání určitých částí dopisů, mohly být k vyjádření určitého záměru či cíle. Tyto změny nebyly pouze formální, ale nesly důležitý symbolický význam v rámci komunikace.²¹ Korespondence nám také dokládá přímé informace o tom, jakým způsobem spolu korespondenti komunikovali.²²

²⁰ DEL LUNGO CAMICIOTTI, Gabriella: *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*. *Journal of Early Modern Studies*, 3, 2014, s. 17–35, s. 17.

²¹ WAAG, Anaïs: *Gender and the language of politics in thirteenthcentury queens' letters*. *Institute of Historical Research*, 92, 2019, č. 256, s. 288–304, s. 289.

²² Tamtéž, s. 20.

2. Metodologie

Nabízí se tak hlavní badatelská otázka, jak Ferdinand vystupuje v komunikaci s otcem a manželkou a hlavně, jaké komunikační strategie používá k dosažení svých cílů. K zodpovězení této otázky je užitečné se na problematiku podívat s využitím metodologie dějin emocí. I když, jak bylo zmíněno výše, je korespondence známá, stejně tak jako její hlavní aktéři, badatelé a badatelky tento úhel pohledu zatím na dopisy neaplikovali. Nejen, že tento přístup umožní lépe pochopit postoje Ferdinanda II. Aragonského, ale také může přinést zcela nový pohled na panovnickou korespondenci v pozdním středověku.

Nejdříve je nutno zaměřit se právě na dějiny emocí, které v posledních letech vzbuzují rostoucí zájem u badatelů. Důslednější výzkum napojený na dějiny emocí se objevuje již u školy *Annales*, která se snažila odvrátit se od velkých politických vyprávění v oblasti historie.²³

Damien Boquet a Piroska Nagy upozorňují na to, že při čtení textů a sledování obrazů by historik musel mít srdce z kamene, aby se necítil dojat životy za těmito texty a obrazy. Je samozřejmě přirozené, že tato svědectví minulosti v badatelích a badatelkách vyvolávají emoce, nicméně není žádoucí se jimi nechat strhnout.²⁴

Susan Broomhall vysvětluje, že je třeba si dávat pozor a neaplikovat naší současnou, moderní terminologii na emoce v minulosti.²⁵ Nejdůležitější je emoce interpretovat

²³ BARCLAY, Katie – CROZIER – DE ROSA, Sharon, STEARNS, Peter N. (eds.): *Sources for the History of Emotions: A Guide*. New York 2021, s. 16.

²⁴ BOQUET, Damien – NAGY, Piroska: *Medieval sensibilities: A History of Emotions in the Middle Ages*. Cambridge 2018, s. 1.

²⁵ BROOMHALL, Susan: *Rulling Emotions: Affective and emotional strategies of power and authority among early modern European monarchies*. In: DEAN, Lucinda D. S. – JONES, Chris – MARTIN, Russel

v kontextu doby, ve které byly vyjadřovány a pozorně se zaměřit na zdroje, ve kterých se objevují.²⁶ Protože lidé v minulosti, v našem případě v pozdním středověku, neměli ani zdaleka stejné představy o tom, co jednotlivé emoce představují, jako máme my dnes.²⁷

Byla by tedy chyba se podívat například do dopisů, které Ferdinand píše otci, a hledat v nich konkrétní slova, která pro moderní dobu vyjadřují emocionalitu.²⁸ Při užívání metodologie dějin emocí je třeba myslet na to, že je velký rozdíl mezi autentickými emocemi a těmi, ke kterým jako historikové a historičky máme přístup. Dalo by se říci, že v rámci metodologie existují jakési dva proudy. Ten první tvrdí, že úkolem historika emocí je přiblížit se k pravdě a snažit se zjistit, jak se lidé v minulosti cítili.²⁹

Druhý přístup spíše poukazuje na to, že se emoce vyvíjejí, vždy byly přítomny v politickém diskurzu, ale je k nim přistupováno spíše jako k nástroji komunikace než jako k autentickému vyjadřování pocitů.³⁰ Vždyť už Niccolò Machiavelli si uvědomoval, že

E. – ROHR, Zita Eva – WOODACRE, Elena (eds.): *The Routledge History Of Monarchy*. New York 2019, s. 668–684, s. 668.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ BARCLAY, K. – CROZIER – DE ROSA, S., STEARNS, P. N. (eds.): *Sources for the History of Emotions*, s. 16.

²⁸ Jako příklad lze uvést dopis z Logroña, který Ferdinand poslal otci 30. června 1476. Objevuje se zde slovní spojení „congojándose“, trápit se. Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervantes, MSS/20211/97, *Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Logroño, 30 junio 1476*. In:

<https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1476&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%C3%B3lico&sort=&fechaFhasta=1476&tipomaterial=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrv=30&pageNumber=5> [cit. 29. 11. 2024].

²⁹ BARCLAY, K. – CROZIER – DE ROSA, S., STEARNS, P. N. (eds.): *Sources for the History of Emotions*, s. 19.

³⁰ BROOMHALL, S.: *Rulling Emotions*, s. 669. BOQUET, D. – NAGY, P.: *Medieval sensibilities*, s. 7.

panovník by se měl snažit manipulovat své emoce k tomu, aby byl mezi svými poddanými oblíbený.³¹

Právě tento druhý přístup bude aplikován v rámci studia komunikačních strategií Ferdinanda II. Aragonského. Nedostupnost autentických emocí by historikům a historičkám neměla bránit v jejich zkoumání, protože i tak můžou přinést zajímavá zjištění a doplnit současné bádání o relevantní poznatky.

³¹ Tamtéž, s. 158.

3. Kvantitativní analýza

Moderní dějiny emocí využívají metodologii z jiných disciplín, zároveň ale svá zjištění analyzují v širokém společenském kontextu, což je, jak bylo již zmíněno, zásadní.³² Jako první krok k zodpovězení stanovené badatelské otázky byla použita metoda kvantitativní historie. Jedná se o směr historiografie založený na aplikaci statistických metod.³³ Všechny texty se týkají nějakého tématu či souboru témat a je to právě kvantifikace, která nám může pomoci tato témata odhalit.³⁴

V našem případě byla kvantitativní analýza využita k zodpovězení otázky: Objevuje se otec jako téma v korespondenci s Isabelou a manželka Isabela jako téma v korespondenci s otcem? Bylo nutné zodpovědět tuto otázku, aby bylo dále možno zaměřit se na to, jak se (nejen) o nich Ferdinand v korespondenci vyjadřuje.

Pomocí programu Sketch Engine³⁵ se podařilo vytvořit tzv. n – gramy. N – gramy spadají pod metody analýzy korpusu. Korpus je soubor jakýchkoliv textů,³⁶ v našem případě se jednalo o korpusy dva – korespondence Ferdinanda s otcem a jeho korespondence s Isabelou. Korpusy je možno potom dále analyzovat, což bylo provedeno.

N – gram je posloupnost určitých částí textu, v našem případě slov, která tím, že se v textu vyskytují spolu, tvoří bigramy, trigramy a tak dále (v závislosti na tom, kolik po sobě

³² BARCLAY, K. – CROZIER – DE ROSA, S., STEARNS, P. N. (eds.): *Sources for the History of Emotions*, s. 29.

³³ PLATILOVÁ, Ivana: *Možnosti aplikace počítačových metod v historii*. Olomouc 2019 (magisterská diplomová práce), s. 27.

³⁴ ALTMAN, Gabriel – ČECH, Radek – POPESCU, Ioan – Iovitz: *Metody kvantitativní analýzy (nejen) básnických textů*. Olomouc 2014, s. 13.

³⁵ <https://app.sketchengine.eu/>

³⁶ PLATILOVÁ, I.: *Možnosti aplikace počítačových metod v historii*, s. 66.

jdoucích slov sledujeme).³⁷ Program Sketch Engine dokáže vygenerovat s jakou frekvencí se tyto skupiny slov objevují v textu.³⁸ Při rozkliknutí tří teček je program schopen přímo ukázat, kde v textu se daný trigram vyskytuje.

N-GRAMS 🔍 📄 Get more space 🔗 🔔 👤

3-grams, word (Items: 100, total frequency: 274) 🔍 📄 🔗 🔔 👤

N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?
1 a Vuestra Señoría	8 ...	14 besando las manos	4 ...	27 de mano de	3 ...	40 nuestro señor sea	2 ...
2 Vuestra Señoría que	8 ...	15 las manos a	4 ...	28 a Nuestro Señor	3 ...	41 no se a	2 ...
3 de vuestra señoría	7 ...	16 las cartas que	4 ...	29 para lo de	3 ...	42 plaziendo a Nuestro	2 ...
4 a vuestra señoría	7 ...	17 vuestra senoria que	4 ...	30 que me aga	3 ...	43 de vuestra senoria	2 ...
5 a vuestra senoria	6 ...	18 Rey de Francia	4 ...	31 Suplico a Vuestra	3 ...	44 de mis yjos	2 ...
6 vuestra señoría que	6 ...	19 los de la	4 ...	32 rey mi señor	3 ...	45 de lo que	2 ...
7 en lo de	5 ...	20 a lo que	3 ...	33 conde de Castro	3 ...	46 En lo del	2 ...
8 las manos de	5 ...	21 Suplico a vuestra	3 ...	34 mande a los	2 ...	47 que entiendo que	2 ...
9 lo que se	5 ...	22 en la ora	3 ...	35 de Vuestra Señoría	2 ...	48 que me dize	2 ...
10 el conde de	5 ...	23 me aga saber	3 ...	36 de Treviño y	2 ...	49 dezir sino que	2 ...
11 manos a vuestra	4 ...	24 nuestro señor que	3 ...	37 de la ciudad	2 ...	50 el Rey de	2 ...
12 manos de vuestra	4 ...	25 me parece que	3 ...	38 de la Princesa	2 ...		
13 que no se	4 ...	26 a nuestro señor	3 ...	39 a besar las	2 ...		

Rows per page: 50 1-50 of 100 1 / 2

Obr. 1 – Screenshot programu SketchEngine, analýza trigramů v dopisech Isabele

Nejdříve se zaměříme na dopisy, které psal Ferdinand Isabele (Obr. 1).³⁹ Červeně jsou zakroužkovaná témata, která jsou pro další analýzu relevantní. Například „Rey de Francia“ (francouzský král) se často objevuje i v korespondenci s otcem, jak uvidíme dále. Můžeme tedy vyhodnotit, že král Francie tvoří jedno téma, které by bylo možné v budoucnosti rozpracovat.

³⁷ Tamtéž, s. 71.

³⁸ Vždy na obrázku pod anglickým názvem „frequency“.

³⁹ Jedná se o menší korpus, nicméně k našemu účelu je dostačující.

Další zajímavostí je, že stejně jako otce, tak i Isabelu Ferdinand často o něco prosí. O tom nás informuje trigram „Suplico a Vuestra“. Toto spojení slov bychom přeložili jako: „Žádám Vaši (výsost)“.

Jak je to se zmínkami o otci? Fráze „rey mi señor“, totiž „král, můj pán“ odkazuje právě k Janu II. Podle frekvence lze určit, že se slovní spojení v textu objevuje třikrát. To se nemusí zdát jako moc, ale je nutno opět zdůraznit, že se jedná o menší korpus (3435 slov) a největší číslo frekvence je 8. Z tohoto lze vyvodit, že otec figuruje v korespondenci s Isabelou jako téma.

N-GRAMS Transkripce - otci

3-grams, word (Items: 232, total frequency: 2,458)

N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?
1 a vuestra alteza	81 ...	14 vida y real	25 ...	27 luengos tiempos quiera	19 ...	40 por lo que	16 ...
2 de vuestra alteza	70 ...	15 muy cara e	25 ...	28 tiempos quiera acrecentar	19 ...	41 con la presente	16 ...
3 Señor muy execlente	67 ...	16 vuestra alteza que	24 ...	29 a lo que	18 ...	42 estado nuestro señor	16 ...
4 que vuestra alteza	51 ...	17 vuestra alteza me	23 ...	30 los hechos de	18 ...	43 real estado nuestro	15 ...
5 por luengos tiempos	44 ...	18 muy amada mujer	23 ...	31 suplico a vuestra	18 ...	44 de la dicha	15 ...
6 las cosas de	43 ...	19 cara e muy	22 ...	32 Quanto a lo	17 ...	45 las cosas que	14 ...
7 de lo que	40 ...	20 estado de vuestra	22 ...	33 nuestro señor por	17 ...	46 señor la vida	14 ...
8 mi muy cara	30 ...	21 e muy amada	22 ...	34 la vida y	17 ...	47 e real estado	14 ...
9 a vuestra señoría	27 ...	22 de vuestra señoría	20 ...	35 la serenísima reina	17 ...	48 Cuya vida y	14 ...
10 que el dicho	26 ...	23 vuestra alteza por	20 ...	36 señor por luengos	17 ...	49 vida e real	14 ...
11 todo lo que	26 ...	24 vuestra alteza y	20 ...	37 al servicio de	17 ...	50 arzobispo de Toledo	12 ...
12 de vuestra majestad	26 ...	25 real estado de	20 ...	38 a vuestra majestad	17 ...		
13 y real estado	25 ...	26 lo que vuestra	19 ...	39 rey de Francia	17 ...		

Rows per page: 50 1-50 of 232 1 / 5

Obr. 2 – Screenshot programu SketchEngine, analýza trigramů v dopisech otci

Přesuňme se tedy ke stejné analýze, kterou provedeme stejným způsobem, k druhému zkoumanému korpusu – k dopisům, které psal Ferdinand otci (Obr. 2). Nyní nás bude zajímat, zda se zde vyskytuje Isabela jako téma. Nejprve je nutno podotknout, že s tímto korpusem se daleko lépe pracuje, jelikož obsahuje celkově 28 840 slov. Je tedy možno si všimnout, že i frekvence jsou daleko vyšší.

Všechny fráze v červeném kroužku, kromě již zmiňovaného „rey de Francia“, v této první části odkazují k Isabele. Jedná se o spojení: „moje velmi drahá“,⁴⁰ „velmi drahá“,⁴¹ „moc milovaná žena“,⁴² „drahá a velmi“,⁴³ „a velmi milovaná“,⁴⁴ a v poslední řadě „nejurozenější královna.“⁴⁵ Nutno ovšem podotknout, že poslední zmiňované oslovení se objevuje, i když Ferdinand píše o jiných královnách – to ale není tak často.

Je tedy patrné, že Isabela se objevuje jako velmi výrazné téma v korespondenci s otcem. Trigramy ukazují na slovní spojení, které Ferdinand v korespondenci užívá pravidelně k označování Isabely. Tímto oslovením je: „moje velmi drahá a milovaná žena.“⁴⁶ Po důkladném seznámení se s korespondencí je možno si tohoto oslovení všimnout velice často. Na rozdíl od výše zmíněného oslovení „nejurozenější královna“ jsme na základě znalosti korespondence mohli určit, že toto oslovení se týká výhradně Ferdinandovy ženy, Isabely.

⁴⁰ Mi muy cara.

⁴¹ Muy cara e.

⁴² Muy amada mujer.

⁴³ Cara e muy.

⁴⁴ E muy amada.

⁴⁵ La serenísima reina.

⁴⁶ Mi muy cara e amada mujer.

N-GRAMS ? Get more space ? ? ? ? ?

3-grams, word (Items: 232, total frequency: 2,458) ? ? ? ? ? ?

N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?	N-gram	Frequency ?
101 vuestra alteza de	8 ...	114 el Rey de	7 ...	127 la gente de	7 ...	140 que yo le	6 ...
102 en lo que	8 ...	115 merced señalada de	7 ...	128 la voluntad de	6 ...	141 en esta ciudad	6 ...
103 vuestra majestad por	8 ...	116 el conde de	7 ...	129 lo de la	6 ...	142 en la dicha	6 ...
104 de aquella y	8 ...	117 muy humildemente suplico	7 ...	130 de los agramonteses	6 ...	143 conde de Lerín	6 ...
105 la dicha reina	8 ...	118 el dicho don	7 ...	131 lo que cumple	6 ...	144 señalada merced de	6 ...
106 de la gente	7 ...	119 Una letra de	7 ...	132 lo quiera hacer	6 ...	145 en lo de	6 ...
107 las cartas que	7 ...	120 con vuestra alteza	7 ...	133 los dichos capitulos	6 ...	146 contenido en la	6 ...
108 En lo de	7 ...	121 en todo caso	7 ...	134 lo recibiré en	6 ...	147 sobre los hechos	6 ...
109 Nuestro señor la	7 ...	122 en todo lo	7 ...	135 don Gómez Suarez	6 ...	148 cosas de Francia	6 ...
110 lo que a	7 ...	123 y estado de	7 ...	136 el Conde de	6 ...	149 a la dicha	6 ...
111 lo que yo	7 ...	124 de Vuestra alteza	7 ...	137 el dicho arzobispo	6 ...	150 todos los otros	6 ...
112 como dicho es	7 ...	125 vuestra señoría me	7 ...	138 el dicho moss	6 ...		
113 majestad por luengos	7 ...	126 a las cosas	7 ...	139 rey don Fernando	6 ...		

Rows per page: 50 101-150 of 232 |< < 3 / 5 > >|

Obr. 3 – Screenshot programu SketchEngine, analýza trigramů v dopisech otci 2

Podíváme-li se na další frekventované výskyty, opět se setkáváme s Isabelou. I když samozřejmě jak v analýze postupujeme dál, jsou frekvence menší a menší. Zde se jedná o vyjádření „této a“.⁴⁷ Opět si zde lze všimnout důležitosti „francouzských záležitostí“,⁴⁸ které se objevují jako společné téma obou korpusů.

Díky korpusové kvantitativní analýze obsahu se podařilo zjistit, s jakou četností se Isabela objevuje jako téma v korespondenci s otcem a otec, jako téma v korespondenci s Isabelou. Tím se povedlo splnit jednu část k cestě za zodpovězením badatelské otázky, týkající se komunikačních strategií Ferdinanda.

⁴⁷ De aquella y. Ve většině případů o začátek fráze de aquella y mío, která ale může odkazovat k otci, ale i k Isabele.

⁴⁸ Cosas de Francia.

4. Kvalitativní analýza

Nezbývá tak nic jiného než se zaměřit na to, jak se o svých dvou členech rodiny zmiňuje v korespondenci. Také nás bude zajímat, jak vystupuje v komunikaci s jedním a s druhým, a jaké strategie používá k dosažení svých cílů. Jinými slovy: Jak Ferdinand v korespondenci vystupuje, a čeho tím nejspíš chtěl dosáhnout?

Není zároveň možné opomenout význam kvalitativní analýzy, v tomto případě Ferdinandova diskurzu. Opět je nutno si připomenout metodologii dějin emocí, protože dle Susan Broomhall, emoce byly vždy součástí politického diskurzu.⁴⁹ Dále také dodává, že osobní pocity vládců mohly hnát kupředu diplomatické i vojenské záležitosti.⁵⁰

Tento příspěvek k zodpovězení badatelské otázky kombinuje již zmiňovanou kvantitativní analýzu obsahu v podobě n – gramů, ale také kvalitativní analýzu diskurzu. Kvalitativní analýza diskurzu bývá v historii aplikována častěji a vždycky z ní musí být jasný historikův jasný postoj a předmět zkoumání.⁵¹ Vzhledem k tomu, že historie je interpretativní vědou, je jasné, že její výsledky nikdy nemůžou stát samostatně a vyžadují právě interpretaci autora. Jinými slovy, kvantitativní analýza nám ukazuje přítomnost témat, kvalitativní pak odhaluje, jak jsou tato témata pisatelem interpretována a využívána.

Martin Reisigl a Ruth Wodak zdůrazňují, že kvalitativní analýza diskurzu v historii má většinou tři roviny: kritický postoj, ideologii a moc.⁵² Historik tedy musí být schopen

⁴⁹ BROOMHALL, S.: *Rulling Emotions*, s. 669.

⁵⁰ Tamtéž, s. 675.

⁵¹ REISIGL, Martin – WODAK, Ruth: *Diskurzivně-historický přístup (DHA)*. In: REISIGL, Martin – WODAK, Ruth (eds.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2. vyd. Londýn 2009, s. 87–121, s. 146.

⁵² Tamtéž, s. 145.

distancovat se od materiálu, který zkoumá, může být schopen odhalit ideologie, které se v diskurzu vyskytují, a také může odhalit různé mocenské vztahy mezi aktéry.⁵³

Na následujících řádcích se pokusím analýzu praktikovat na pár příkladech z korespondence. Analýza má potenciál odhalit aspoň některé Ferdinandovy komunikační strategie.

Právě mocenské vztahy jsou pro náš výzkum zajímavé, protože, ačkoli Ferdinand byl v Kastilii i Aragonu spoluvládce, v korespondenci s otcem vystupuje daleko více autonomně. Jako jeden z příkladů můžeme uvést formule, jakými se Ferdinand podepisuje. Na dopisech s otcem většinou stojí: „skromný a poslušný syn“.⁵⁴ Jistě si lze všimnout úctyhodného tónu, kterým Ferdinand podpis formuluje.

Nicméně v korespondenci s Isabelou se často objevuje podpis: „Váš sluha.“⁵⁵ Ve vztahu k oběma vystupuje jakoby v podřízeném postavení, ale ve vztahu k Isabele více. Přitom, jak víme, Ferdinand měl postavení vedle otce a Isabely téměř srovnatelné.

Taky by se dalo očekávat, že v komunikaci se ženou se bude stylizovat do role „nadřazenějšího“. Jak již bylo zmíněno výše, někteří historikové hovoří o změně přístupu k ženám v době vlády Isabely a Ferdinanda. Na základě tohoto příkladu se lze domnívat, že opravdu nějaká taková změna proběhla. Kvalitativní analýza diskurzu v historii je zde užitečná i v tom, že dokáže zkoumat komplexní sociální jevy.⁵⁶ Totiž, být mužem v tomto dvorském kontextu, což se týkalo i Ferdinanda, znamenalo projevat úctu k ženě, ale

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Humil et obediente hijo.

⁵⁵ Vuestro siervo.

⁵⁶ REISIGL, M. – WODAK, R.: *Diskurzivně-historický přístup (DHA)*, s. 147.

zároveň definovat sám sebe jako zcela odlišného od ženy.⁵⁷ Ferdinand tímto podpisem svou úctu jistě projevuje, dalo by se říct snad, že i podřízenost.

Lze se domnívat, že podpisy jsou součástí Ferdinandovi komunikační strategie. I když se podepisuje „Váš sluha“, tak jak bylo ukázáno výše, na Isabelu značně naléhá, aby ho učinila právoplatným králem. Této interpretaci také napovídá to, že naposledy se toto rozloučení objevuje v dopisu z roku 1476.⁵⁸ Je možné, že když královský choť dostal pravomoci právoplatného krále, tak už neměl potřebu se v korespondenci s ženou sebezprezentovat podřadně.⁵⁹ V dopisech s otcem se během času podpis Ferdinanda nemění.

Lze si všimnout, že Ferdinand měl velkou schopnost adaptace na nové situace. V momentě, kdy jeho moc rostla a dosáhl svého „vysněného“ postavení právoplatného krále, již neměl potřebu vystupovat v korespondenci podřízeně. Jak uvádí Miguel Ángel Ladero Quesada, dopisy katolických veličenstev mohou ukazovat jejich vzájemnou lásku.⁶⁰ Je ale také možné, že tyto dopisy odrážejí Ferdinandovu strategii, jak získat na své ženě více moci – jeho podřízený tón by pak bylo možné interpretovat jako vědomou strategii vyjednávání.

Na druhou stranu, Ferdinand často vystupuje proti rozhodnutí otce. Píše mu, že i navzdory jeho radám se bude řídit sám sebou. Jako příklad lze uvést dopis z února 1470, ve kterém Ferdinand odmítl poslat otcí podpis, který by umožňoval „včlenění“ města Gandía.⁶¹ Myslí

⁵⁷ SMITH, W. P.: *In Search of the Author*, s. 177.

⁵⁸ RODRÍGUEZ VALENCIA, V.: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*, s. 107–108.

⁵⁹ Nicméně je třeba brát v potaz, že se dochoval pouze malý vzorek dopisů.

⁶⁰ LADERO QUESADA, M. Á.: *Španělsko katolických králů*, s. 85.

⁶¹ Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervantes, MSS/20211/54,

Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Valladolid, febrero 1470 In:

si totiž, že bude daleko lepší toto město prodat: „Jelikož nemohu poskytnout peníze na podporu jejich lidí a píší mi, že někteří z nich jsou připraveni mě opustit a přidat se k jiné straně, pokorně prosím Vaše Veličenstvo, aby nechtělo provést ani schválit zmíněné začlenění, ale raději aby prodalo onu obec. Z výnosu z jejího prodeje by Vaše Veličenstvo mohlo uspokojit mé potřeby a zajistit, co je nutné pro její záchranu, který by jinak byl vystaven obrovskému nebezpečí úplného zničení.“⁶²

Dává tak otci důvod, proč neuposlechne jeho přání a staví ho před hotovou věc. V korespondenci s otcem se dále objevuje důležitá role Isabely. Často se zdá, že rozhodnutí dělají se ženou společně, a když otec udělá něco, proti rozhodnutí Ferdinanda a Isabely, vyvolá to špatnou reakci. Ferdinand zdaleka nevystupuje ve vztahu s Isabelou tak samostatně, jako s otcem.

Jako příklad lze uvést dopis z 30. června 1476, ve kterém si lze všimnout Ferdinandova nesouhlasného tónu.⁶³ Otec totiž podpořil ty, kteří byli Ferdinandovi nevěrní, a syn ho

<https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1470&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%c3%b3lico&sort=&fechaFhasta=1470&tipomaterial=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrv=30&pageNumber=3> [cit. 29. 11. 2024].

⁶² Jedná se o zmiňované město Gandía. „que yo dineros dar non les puedo para sostener sus gentes e me escribir, algunos de ellos están para me lejar e tomar otro partido, suplico a vuestra alteza muy humilmente que la dicha incorporación non quiera hacer ni otorgar, mas vender aquella villa del precio de la cual v. m. pora satisfacer a mis necesidades e a lo que cumple para salvación de este estado, el cual en otra manera es constituido en en grandísimo peligro de total perdición“ Tamtéž.

⁶³ Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervantes, MSS/20211/97, *Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Logroño, 30 junio 1476*. In: <https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1476&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%c3%b3lico&sort=&fechaFhasta=1476&tipomaterial=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrv=30&pageNumber=5> [cit. 29. 11. 2024].

vyzývá, aby to už nikdy nedělal: „Pokorně prosím Vaše Veličenstvo, pane, pokud by již byl takový dopis vydán, aby se okamžitě nařídilo vydání jiného, který by jej zrušil, a nařídilo se posílit zmíněná místa. A prosím, abyste neprokazoval žádnou podporu mým zrádcům jakýmkoliv způsobem a nevěřilo nikomu jinému než mně, protože jsem Vám řekl pouze pravdu.“⁶⁴

Je zajímavé, jak Ferdinand nabádá otce, aby nevěřil nikomu jinému než jemu, protože právě jen on mu říká pravdu. To, že záležitost diskutoval s Isabelou, se projevuje následujícím: „Vážený pane, dnes jsem obdržel dopis od nejjasnější královny, mé velmi drahé a milované manželky, ve kterém mi píše, že se velice trápí kvůli Vašemu Veličenstvu.“⁶⁵ Tato ukázka svědčí o spolupráci královských manželů. Ferdinand tak velmi schopně pracuje se svým (ne)autonomním vystupováním.

Nyní se přesuneme k další z Ferdinandových komunikačních strategií, která se v korespondenci vyskytuje. Jak Ferdinand v komunikaci vystupuje a proč? Jako první příklad lze uvést dopis z 16. května 1475, ve kterém se projevuje Ferdinandova frustrace z toho, že mu Isabela neodepisuje: „Když mi Vaše Výsost píše a dává mi najevo, jak je šťastná, nemůžu spát. Tolik máme poslů, co bez dopisů přicházejí, ne kvůli nedostatku papíru ani ne kvůli tomu, že by neuměli psát, ale kvůli nedostatku lásky a aroganci. Jste v

⁶⁴ „Suplico vuestra alteza, señor, si hecho habrá la tal letra, luego mande dar otra en contrario, y mande fortificar los dichos sitios, e no quiera dar favor por alguna vía a mis desleales ni quiera creer a nadie, sino a mí, que no le dije, sino la verdad.“ Tamtéž.

⁶⁵ „Señor muy excelente, hoy he recibido a un moco después las de la serenísima reina, mi muy cara e muy amada mujer, con que me escribe con congojándose (trápí se) mucho de vuestra alteza.“ Tamtéž.

Toledu a my na venkově, tak snad se jednoho dne opět navrátíme k lásce.“⁶⁶ Formulace působí až ironicky, odráží se zde zklamání z toho, že mu manželka nepíše tak často.⁶⁷

Setkáváme se tak opět s taktickým Ferdinandovým vystupováním. Velmi podobná situace nastala v době po korunovaci Isabely. Nemohl se dostavit za manželkou, protože mu otec nařídil bránit město Elne: „Obdržel jsem dopis od krále, mého pána, který přikládám Vaší výsosti.“⁶⁸

Je velmi pravděpodobné, že takový dopis obdržel, nicméně, jak bylo ukázáno výše, určitě by Ferdinandovi nedělalo problémy otce neuposlechnout a do Kastilie odjet. Lze se tedy opět domnívat, že se jedná o strategické vyjadřování Ferdinanda, který chce mít všechny pravomoci krále: „Nejdříve se budu moci vrátit na Vánoce, leda že by mě Vaše výsost učinila právoplatným králem, jinak si nemyslím, že budu mít dostatečnou výmluvu pro krále, mého pána.“⁶⁹

⁶⁶ „quanto segun vuestra señoría me escribe y aze saberme como esta da alegre, no puedo dormir, tantos son los mensajeros que alla tenemos que sin cartas se vienen no por mengua de papel ni de no saber escrebir, salvo mengua de amor y de altiva, pues estais en Toledo y nosotros por aldeas, pues algun dia tornaremos en el amor primero“ RODRÍGUEZ VALENCIA, V.: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*, s. 75.

⁶⁷ ADAMCOVÁ, D.: „Nyní totiž nadešel čas, kdy spolu jsme nejsilnější“, s. 18.

⁶⁸ „Rezebi una carta del rey mi señor la qual enbio a vuestra señoría.“ RODRÍGUEZ VALENCIA, V.: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*, s. 74.

⁶⁹ „Lo qual a lo más presto no puede ser antes de Navidad, y si en este tienpo podiese azer vuestra señoría que de allá me lamase el Rey para jurar, en la ora no aría sino yr, pero en otra manera no creo que tendría escusa para el Rey mi señor.“ Tamtéž.

Ferdinand se ovšem u tohoto vyjádření nezastavuje a pokračuje ještě dál: „Když vidím tohle, nemohu vyjádřit svou lítost, že kdybych byl v pekle, měl bych se mnohem lépe, než se mám teď.“⁷⁰ Tento dopis se nám může jevit jako jasná snaha o manipulaci manželky.⁷¹

Ferdinand používá podobnou strategii i v korespondenci s otcem. Jako příklad můžeme uvést dopis, který Ferdinand psal otcí 24. listopadu 1475.⁷² Zde reaguje na dopis, ve kterém ho otec informuje o smrti bratra arcibiskupa v Zaragoze. Je možné si dopis rozdělit na dvě části. V té první píše následující: „Na Váš dopis Vám velmi krátce odpovím, protože bolest, kterou mi způsobila smrt řečeného arcibiskupa, mi znemožňuje odpovědět dlouze, jak bych ale chtěl.“⁷³

Lze si tedy všimnout toho, že Ferdinand se může z našeho pohledu jevit tak zdrcen bolestí, že ani nemůže psát. Jedná se jen o řečnický obrat, protože, jak si lze všimnout, dopis je relativně dlouhý.

Stále se nacházíme v první části, která pokračuje. Ferdinand ještě dále komentuje smrt bratra a neklid, který mu ztráta bratra způsobila: „Věřte, Vaše Veličenstvo, že smrt zmíněného arcibiskupa ve mně způsobila tak velký neklid a způsobila mi tak velký

⁷⁰ „Yo viendo esto no puedo dezir mi pena que entiendo que si en infierno estuviese, estaría con muy menos de la en que estoy agora.“ Tamtéž.

⁷¹ ADAMCOVÁ, D.: „Nyní totiž nadešel čas, kdy spolu jsme nejsilnější“, s. 25.

⁷² Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervatnes, MSS/20211/88, *Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Burgos, 24 noviembre, 1475*. In: <https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1475&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%C3%B3lico&sort=&fechaFhasta=1475&tipomaterial=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrv=30&pageNumber=3> [cit. 29. 11. 2024].

⁷³ A lo contenido en la cual brevemente responderé, porque el dolor que tengo de la muerte del dicho arzobispo, no me da lugar para que pueda mandar responder tan largo como quisiera. Tamtéž.

zármutek, jaký mi můj velký dluh a láska k němu ukládaly. Ale v těchto věcech i ve všech ostatních je třeba naplnit Boží vůli, a my se jí musíme přizpůsobit a vzdát díky za to, co činí. A nejlepším lékem na tuto situaci je vykonat takové skutky pro jeho duši, aby, pokud je jeho svědomí v něčem zatíženo, mohlo být před Bohem odlehčeno.⁷⁴

Je možno se domnívat, že Ferdinand se zde snaží ukázat otci jakousi spoluúčasť na zármutku ze smrti syna a zároveň mu nabídnout útěchu. Do jaké míry byl sám ze smrti bratra zarmoucen, se nám každopádně zjistit nepodaří, ani to není naším záměrem.

Nyní se můžeme přesunout k druhé části tohoto dopisu. Potom, co jako věrný syn a bratr ukázal otci svůj zájem se přesouvá k praktickým záležitostem: „A dále, vážený pane, jak Vaše Veličenstvo jistě ví, zmíněné arcibiskupství drželo města Vich, Manresa y Santo Pedro a další pevnosti a místa, sousedící s nimi. Tato patří k mému knížectví Girona, a dávalo by velký smysl, aby mi byla navracena. Proto Vaše Veličenstvo pokorně prosím, aby mi prokázalo tuto zmíněnou milost a nechalo mi navrátit zmíněná města, vesnice, místa a hrady, které zmíněný arcibiskup spravoval jako součást mého knížectví. Pokud je třeba vykonat něco pro jeho duši, co bylo na těchto místech dluženo, jsem ochoten nařídít okamžité zaplacení. Jen mi, prosím, prokažte tuto zmiňovanou milost.“⁷⁵

⁷⁴ Crea vuestra majestad que la muerte del dicho arzobispo ha hecho tan gran alteración (změna, neklid) en mí, e me ha causado tan gran tristeza, como el gran deudo e amor (dluh, provinění) le habí, me obligaba. Pero en estas cosas y en todas las otras se ha de cumplir la voluntad de Dios, y nosotros nos habemos de conformar con aquella y darle gracias por lo que hace. E el mejor remedio que se puede hallar para esto, es hacer tales obras por su anima, que si en algo su conciencia va cargada será descargada ante Dios. Tamtéž.

⁷⁵ E otro si, muy excelente señor, ya sabe vuestra majestad como el dicho arzobispado tenía los ciudades Vich y Manresa e Santo Pedro e otras fortalezas e lugares, a ellas comarcas (sousední), las cuales son de mi principado de Girona e es razón que me sean restituidas. Por ende, a vuestra majestad humilmente suplico que, por me hacer señalada merced. Quiera mandarme restituir las dichas ciudades, villas e lugares e castillos, que el dicho arzobispo traía de mi principado (knížectví). Que si alguna cosa se habrá

Druhá část dopisu se tak velmi liší a již se žádné emoční zabarvení neobjevuje. Je možno tvrdit, že se na dvou uvedených příkladech dá vysledovat jedna z komunikačních strategií Ferdinanda.

V prvním kroku se snaží vyvolat z našeho pohledu u svého adresáta dojem, že na něj měla zpráva zdrcující dopad. Potom ale rychle a elegantně přechází k pragmatickým záležitostem – u Isabely se jedná o požadavek jmenovat ho právoplatným králem, u Jana II. se jedná o žádost, aby dostal pod svou správu pozemky zesnulého bratra.

V obou případech, ať už v dopisech Isabele, nebo otci, se Ferdinand uchyluje k promyšlenému využívání emocí jako nástroje komunikace. Tato strategie, kterou by bylo možno nazvat „strategická manipulace emocionálními apely“,⁷⁶ je charakteristická dramatisací emocí, cíleným vyvoláváním viny nebo lítosti a jejich propojením s konkrétním cílem.

de cumplir por su anima, de lo que sobre aquellos era debido, yo soy contento de lo mandar luego pagar, en lo cual todo recibiré merced señalada da de vuestra majestad. Tamtéž.

⁷⁶ Jedná se o můj termín pro tuto komunikační strategii.

Závěr

Zkoumání korespondence Ferdinanda II. Aragonského odhalilo na několik případech jeho promyšlené komunikační strategie, které kombinovaly emocionální apely a pragmatické cíle. Ferdinandovo vystupování se lišilo podle adresáta – v dopisech Isabele často zdůrazňoval podřízenost, kterou však lze interpretovat jako vědomou strategii. Tato podřízenost mizí v momentě, kdy dosáhl svého cíle stát se právoplatným králem. Naopak v dopisech otci si Ferdinand udržoval výrazně autonomnější postavení, čímž ukazoval schopnost se prosadit i vůči vyšší autoritě.

Analýza také ukázala, že Ferdinand mistrně manipuloval emocemi. Ve svých dopisech nejprve vytvářel dramatický emocionální kontext, například zdůrazňoval zármutek či frustraci, aby následně přešel k praktickým požadavkům. Tato strategie, kterou lze nazvat „strategická manipulace emocionálními apely“, byla patrná jak v dopisech Isabele, kde žádal o královské pravomoci, tak v korespondenci s otcem, kde požadoval majetky zesnulého bratra.⁷⁷

Inovativnost tohoto příspěvku spočívá ve spojení kvantitativní analýzy obsahu pomocí n-gramů s kvalitativním rozbořem diskurzu. Tento přístup umožnil odhalit, jak často a v jakém kontextu Ferdinand zmiňoval klíčová témata, jako byli Isabela a jeho otec, a zároveň ukázat, jak tyto zmínky využíval jako nástroj pro vyjednávání. Takový kombinovaný přístup není v historickém výzkumu běžný a otevírá nové možnosti studia panovnické korespondence a dějin emocí.

⁷⁷ Je nutno poznamenat, že velká část dopisů Ferdinanda otci je napsána písařem. Je tedy jasné, že do procesu „psaní“ mohla tato osoba s největší pravděpodobností zasahovat. Otázkou zatím zůstává, do jaké míry.

Další výzkum by mohl navázat na témata, která se objevují v obou korpusech, například vztahy s francouzským králem, nebo rozšířit analýzu na jiné vladaře té doby. Nabízí se také možnost podívat se na další Ferdinandovy adresáty a zaměřit se na to, jaké strategie používá v komunikaci s nimi.

Tento výzkum tak představuje nejen nový pohled na komunikaci Ferdinanda II. Aragonského, ale také inspiraci pro další badatelská témata týkající se moci, emocí a politiky v pozdním středověku.

5. Seznam pramenů a literatury

Prameny

Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervatnes, MSS/20211/54,

Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Valladolid, febrero 1470 In:

<https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1470&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%c3%b3lico&sort=&fechaHasta=1470&tipomaterial1=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrev=30&pageNumber=3> [cit. 29. 11. 2024].

Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervatnes, MSS/20211/88, *Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Burgos, 24 noviembre, 1475.* In:

<https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1475&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%c3%b3lico&sort=&fechaHasta=1475&tipomaterial1=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrev=30&pageNumber=3> [cit. 29. 11. 2024].

Biblioteca Nacional de España, Sede Recoletos, Sala Cervatnes, MSS/20211/97, *Carta del rey Fernando el Católico a su padre, el rey Juan II de Aragón, Logroño, 30 junio 1476.* In:

<https://bdh.bne.es/bnearch/CompleteSearch.do?fechaDesde=1476&showYearItems=&field=todos&advanced=false&exact=on&textH=&completeText=&text=fernando+ii+el+cat%c3%b3lico&sort=&fechaHasta=1476&tipomaterial1=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrev=30&pageNumber=3>

[el+cat% c3% b3lico&sort=&fechaFhasta=1476&tipomaterial1=Manuscrito&pageSize=1&pageSizeAbrv=30&pageNumber=5](#) [cit. 29. 11. 2024].

MELIÁ Y PAZ, Antonio: *El Cronista Alonso de Palencia su vida y sus obras; sus décadas y las crónicas ilustraciones de las contemporáneas; décadas y notas varias*. Madrid 1914.

RODRÍGUEZ VALENCIA, Vicente: *Isabel la Católica en la opinión de españoles y extranjeros*. Valladolid 1970.

Literatura

ADAMCOVÁ, Dominika: „Nyní totiž nadešel čas, kdy spolu jsme nejsilnější“ *Vztah Isabely Kastilské a Ferdinanda II. Aragonského prostřednictvím korespondence a kronik*. Olomouc 2023 (bakalářská práce).

ALTMAN, Gabriel – ČECH, Radek – POPESCU, Ioan – Iovitz: *Metody kvantitativní analýzy (nejen) básnických textů*. Olomouc 2014.

BARCLAY, Katie – CROZIER – DE ROSA, Sharon, STEARNS, Peter N. (eds.): *Sources for the History of Emotions: A Guide*. New York 2021.

BOQUET, Damien – NAGY, Piroška: *Medieval sensibilities: A History of Emotions in the Middle Ages*. Cambridge 2018.

BROOMHALL, Susan: *Rulling Emotions: Affective and emotional strategies of power and authority among early modern European monarchies*. In: DEAN, Lucinda D. S. – JONES, Chris - MARTIN, Russel E. – ROHR, Zita Eva – WOODACRE, Elena (eds.): *The Routledge History Of Monarchy*. New York 2019, s. 668–684.

DEL LUNGO CAMICIOTTI, Gabriella: *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*. *Journal of Early Modern Studies*, 3, 2014, s. 17–35.

DELBRUGGE, Laura.: *Origins of the Volume and Theoretical Framework*. In: DELBRUGGE, Laura (ed.): *Self – Fashioning and Assumptions of Identity in Medieval and Early Modern Iberia*. Boston 2015, s. 1–17.

EARENFIGHT, Theresa: *Two bodies one spirit*. In: WEISSBERGER, Barbara (ed.): *Queen Isabel I. of Castile: Power, Patronage*. Woodbridge 2008, s. 3–18, s. 3.

LADERO QUESADA, Miguel Ángel: *Španělsko katolických králů*. Brno 2003.

PLATILOVÁ, Ivana: *Možnosti aplikace počítačových metod v historii*. Olomouc 2019 (magisterská diplomová práce).

PORTASS, Robert: *Beyond the Reconquista: An Introductory Essay*. In: BARTON, Simon – PORTASS, Robert (eds.): *Beyond the Reconquista. New Directions in the History of Medieval Iberia (711–1085)*. Boston 2020, s. 1–20.

REISIGL, Martin – WODAK, Ruth: *Diskurzivně-historický přístup (DHA)*. In: REISIGL, Martin – WODAK, Ruth (eds.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2. vyd. Londýn 2009, s. 87–121.

SMITH, Wendell P.: *In Search of the Author: Self-fashioning and the Gender Debate in Fifteenth-Century Castile*. In: DELBRUGGE, Laura (ed.): *Self – Fashioning and Assumptions of Identity in Medieval and Early Modern Iberia*. Boston 2015, s. 167–201.

VIVES VICENS, Jaime: *Historia Crítica De La Vida y Reinado De Fernando II de Aragón*. Zaragoza 2006.

WAAG, Anaïs: *Gender and the language of politics in thirteenthcentury queens' letters*.

Institute of Historical Research, 92, 2019, č. 256, s. 288–304.

Resumé

Tento příspěvek se zaměřuje na analýzu komunikačních strategií Ferdinanda II. Aragonského prostřednictvím jeho korespondence s Isabelou Kastilskou a Janem II. Aragonským. Cílem je odhalit, jakým způsobem Ferdinand přizpůsoboval svou rétoriku různým adresátům a jak využíval emoce k dosažení svých politických cílů. Nejedná se o emoce autentické. Výzkum kombinuje kvantitativní analýzu obsahu, realizovanou pomocí n-gramů, a kvalitativní analýzu diskurzu, která umožňuje detailní interpretaci Ferdinandovy strategie.

Výsledky ukazují, že Ferdinand záměrně manipuloval emocemi, aby ovlivnil své adresáty. V dopisech Isabele se často stylizoval do podřízeného postavení, což lze interpretovat jako vědomou strategii vyjednávání, zaměřenou na získání plných královských pravomocí. Tato podřízenost mizí po dosažení jeho cíle, což dokládá jeho adaptabilitu. Naopak v dopisech otci si udržoval autonomnější postavení, přičemž kombinoval projevy úcty se schopností argumentovat proti jeho rozhodnutím. Výrazným rysem jeho korespondence je také důraz na spolupráci s Isabelou, což naznačuje vzájemnou koordinaci rozhodování.

Inovativní přístup příspěvku spočívá v propojení moderních metod korpusové analýzy s tradičními přístupy historického bádání. Kvantitativní analýza odhalila, jak často se klíčová témata objevují, zatímco kvalitativní analýza umožnila porozumět jejich významu a způsobu využití v politickém diskurzu. Tento přístup otevírá nové možnosti pro zkoumání panovnické korespondence a dějin emocí v pozdním středověku.